

משניות מסכת פסחים - פרק ג

משנה א: משנתנו מפרטת את דינם של דברים שונים שיש בהם תערובת חמץ, ושל

חמץ שאינו ראוי לאכילה: **אלו דברים שעוברים** - מתבערים מן העולם **בפסח**, כלומר

אף שאין הם חמץ גמור, ומן התורה הם אסורים רק באכילה אך אין עוברים עליהם

ב'בל יראה ובל ימצא', מכל מקום מדרבנן אסור אפילו להשהותם בפסח, והם חייבים

בביעור: א. **פתח הבבלי** - מין מאכל העשוי מפת מעופשת וחלב, וטובלים בו את

המאכל. ב. **ושכר המדי** - שכר שהיו עושים בארץ מדי, מחיטים ושעורים שרויים

במים. ג. **וחמץ האדומי** - חומץ הנעשה בארץ אדום, שנותנים בו שעורים והם

מחמיצים שם. ד. **וזיתום המצרי** - מין רפואה העשויה משעורים, מלח וכרכום, שהיו

עושים במצרים. [עד כאן נימנו מיני מאכלים שמעורב בהם חמץ, מכאן ואילך מונה

המשנה דברים שהם חמץ ממש, אך אינם ראויים לאכילה], ה. **וזמן של צבעים** - מים

שמערבים בהם סובין, ומשתמשים בהם לצביעה. ו. **ועמילן של טבחים** - פת שנעשית

מקמח של תבואה שאינה בשילה, ומכסים בה את הקדירה בעת רתיחתה, לקלוט את

הפסולת. ז. **וקולן של סופרים** - דבק שנעשה מאבק הקמח שבבית הריחיים, והסופרים

מדביקים בו את הניירות. נמצא לדברי תנא קמא, שחובת הביעור מדרבנן היא רק

בדבר שיש בו תערובת חמץ והוא ראוי לאכילה, או בדבר שהוא חמץ ממש ואינו ראוי

לאכילה. אך דבר שהוא תערובת חמץ, וגם אינו ראוי לאכילה, אין חיוב לבערו, ומותר

להשהותו בפסח. **רבי אליעזר חולק ואומר, אף תכשיטי נשים** - גם אותם דברים

משניות מסכת פסחים - פרק ג

שמניחות הנשים על בשרן לעדן את הבשר, ומעורב בהן סולת, יש לבער בפסח, אף על פי שזו רק תערובת חמץ, ואין זה ראוי לאכילה. מסיים רבי אליעזר ואומר: **זֶה הַכֶּלֶל** בדיני חמץ, **כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִמִּין דָּגָן**, ומעורבים בו מים המחמיצים אותו, אף שהוא מעורב עם מינים אחרים וגם אינו ראוי לאכילה, **הֲרִי זֶה עוֹבֵר בַּפֶּסַח** - יש לבערו לפני פסח, ואסור להשהותו. **הֲרִי אֵלּוּ בְּאִזְהָרָה** - האוכל אותם עובר ב'לא תעשה', **וְאִין בְּהֵן מְשֻׁם** עונש **כָּרֶת**, כיון שלא ענשה התורה כרת אלא את האוכל חמץ לבד, ללא תערובת דברים אחרים.

משנה ב: משנתנו מבארת את הדין של בצק שאינו עומד לאכילה: **בְּצֶק שֶׁהִנִּחוּהוּ בְּסֻדְקֵי עֲרֵבָה** - בסדקים שבקערה, כדי לחזק אותה שלא תישבר לגמרי, **אִם יֵשׁ מִמֶּנּוּ שִׁיעוֹר כְּזֵית בְּמָקוֹם אֶחָד, חֵיב לְבַעַר** אותו קודם הפסח. **וְאִם לֹא**, אלא יש פחות מכזית, אף אם יש בכמה מקומות שיעור כזה, וביחד הם מצטרפים לשיעור כזית, מכל מקום כיון שאין מקום אחד שיש בו כזית, הכל **בָּטֵל בְּמַעוֹטוֹ**, ואין צריך לבערו. אבל אם הבצק אינו מונח שם כדי לחזק את הקערה, אפילו בפחות מכזית חייבים לבערו.

אגב הדין הקודם מביאה המשנה דין נוסף באותו ענין: **וְכֵן לְעֵנִין הַטְּמֵאָה**, אם נגע שרץ בבצק, והנידון הוא האם יש להחשיב את הבצק כחלק מהקערה וממילא נטמאה גם הקערה, או שהבצק נחשב כדבר בפני עצמו, ואין זה נחשב כאילו נגע השרץ בקערה עצמה, הדין תלוי בזה, **אִם מְקַפִּיד עָלָיו** - על הבצק, שלא יהיה מונח שם, והוא עתיד

משניות מסכת פסחים - פרק ג

להוציאו משם, אף אם יש בו שיעור קטן מכזית, הרי הוא חוצץ בפני הטומאה, שאינו נחשב כחלק מהקערה, ואין נגיעת השרץ בבצק מטמאת את הקערה. ואם רוצה בקיומו של הבצק באותו מקום, אפילו אם יש בו שיעור גדול של כמה זיתים, מכל מקום הוא בטל והרי הוא נחשב כְּעֶרְבָה עצמה, והשרץ שנגע בבצק מטמא את הקערה כולה.

המשנה מביאה דין חדש, במין בצק מסוים. בדרך כלל בצק שמחמיץ משמיע קול מסוים כשמכים בו, בְּצֶק הַחֵרֶשׁ - בצק שמכים עליו ואינו משמיע קול [והרי הוא דומה לחרש, שמדברים עמו ואינו משיב], ומחמת כן לא ידוע אם החמיץ או לא, אִם יֵשׁ בצק אחר כִּיּוֹצָא בו - שנילוש באותה שעה שלשו בצק זה, שְׁאוּתוֹ בצק כבר הִחְמִיץ, הֲרִי אף זֶה, החרש, אָסוּר, כיון שודאי החמיץ גם הוא, אף על פי שאין הדבר ניכר בו.

משנה ג: אדם שלש עיסה חייב להפריש ממנה 'חלת תרומה' ולתת אותה לכהן. המשנה מבארת את הדין של בצק שנילוש ביום טוב של פסח לצורך אפיית מצות, ונטמאה העיסה: שואלת המשנה, כִּיצַד מְפָרִישִׁין חֻלָּה בְּטֻמְאָה בְּיוֹם טוֹב של פסח, והבעיה בעיסה כזו היא שכיון שהיא טמאה הרי אינה ראויה לאכילה לכהן, וממילא אסור לאפות אותה, שהרי ההיתר לאפות ביום טוב הוא רק דבר שנצרך לאכילה. וכן אי אפשר להניחה בצד ולא לאפותה, שהרי בודאי תחמיץ. ואינו יכול להאכילה לבהמה, כיון שאסור לבער קדשים ביום טוב. מביאה המשנה שלש שיטות בדבר: רַבִּי

אֱלִיעֶזֶר אומר, לא תקרא לה האשה שם חלה, כלומר לא תפריש את החלה, עַד

משניות מסכת פסחים - פרק ג

שְׁתַּאֲפָה כל העיסה, ולאחר האפייה תפריש את אחת המצות לשם חלה. וההיתר
לאפות את הכל ביום טוב הוא כיון שכל מצה ומצה שהיא אופה, ראויה לאכילה, שהרי
ניתן להפריש אחרת לשם חלה, ורק לאחר האפיה וההפרשה מתברר איזו מצה אסורה
באכילה. **רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בִּתְרִיא אוֹמֵר**, תפריש האשה את ה'חלה' מהבצק, ולא תאפה
אותה, וכדי שלא תחמיץ **תְּטִיל** אותה **בְּצוֹנָן** - במים קרים, ובמוצאי יום טוב תשרוף
אותה. **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ**, לא זה הוא חֲמִץ שְׁמִזְהָרִים עָלָיו בָּבֶל יֵרָאֶה וּבָבֶל יִמָּצֵא, כיון
שחלה זו אינה שייכת לאשה, אלא היא מופרשת לשם חלה, וגם הכהן אינו עובר
באיסור זה כיון שלא ניתנה לו החלה, **אֵלָא מִפְּרֻשְׁתָּהּ** - מפרישה היא את החלה בעודה
עיסה, **וּמִנִּיחָתָה עַד הָעֶרֶב**, ושורפת אותה במוצאי יום טוב, **וְאִם** בינתיים **הִחְמִיצָהּ**,
הִחְמִיצָהּ, ואין בכך כלום, לפי שאין לה בעלים.

משנה ד: משנתנו מבארת כיצד יכולות כמה נשים לאפות מצות בתנור אחד, בלי
לחשוש שבעת שכל אחת ממתינה לחברתה, תחמיץ העיסה. **רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר**, שְׁלֹשׁ
נָשִׁים לָשׁוֹת פְּאֶחַת - מותר להן ללוש כל אחת את עיסתה בזמן שחברותיה לשות את
עיסותיהן, **וְאוֹפּוֹת** שלשתן את עיסתן **בְּתֵנּוֹר אֶחָד**, זו אַחֶר זו, ואין חוששים שמא עד
שיאפו השתים הראשונות את עיסותיהן תחמיץ העיסה של השלישית. **וְחֻכָּמִים**
אוֹמְרִים, אין לעשות כן, אלא יעשו כך, שְׁלֹשׁ נָשִׁים עוֹסְקוֹת בְּבִצָּק, אַחַת לָשָׂה, ובאותו
זמן האַחַת כבר עוֹרְכָת - מרדדת את הבצק למצות, ובאותו זמן האַחַת כבר אוֹפָה את

משניות מסכת פסחים - פרק ג

מצותיה בתנור, וכשתסיים השניה את רידודה כבר תוציא הראשונה את המצות ותוכל

לאפות מיד, ועד שתסיים השלישית את הלישה והרידוד, כבר תסיימנה השתים

הראשונות את האפיה, ונמצא שאין אחת מהן צריכה להמתין לחברתה ולשהות עם

העיסה. **רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר**, אין לעשות כדברי רבן גמליאל, ששלשתן עורכות יחד, כיון

שלא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל התנורים שוין, אלא יש נשים זריזות ויש

עצלניות, יש עצים שבוערים היטב ויש שאינם בוערים כל כך, יש תנור שמתחמם מהר

ויש שאינו מתחמם מהר, ולכן יש לעשות כדברי חכמים, שילוש ויערכו ויאפו בזו אחר

זו, ונמצא שעוסקות בבצק כל הזמן, וכל זמן שהידים מתעסקות בבצק, אפילו זמן רב,

אינו בא לידי חימוץ. **זֶה הַכָּלֵל, תִּפְּח - אם הבצק עומד לתפוח ולהחמיץ, תִּלְטוּשׁ בְּצוּנָן**

- תטבול ידה במים צוננים ותעבירנה על העיסה, כדי שתתקרר ולא תחמיץ.

משנה ה: 'שאור', וזהו בצק שלא החמיץ לגמרי, **ישירף** - חייבים לשורפו לפני פסח.

וְהָאוֹכֵלוּ בַּפֶּסַח פָּטוּר מִמִּלְקוֹת או מוכרת, כיון שזהו חמץ שאינו ראוי לאכילה. **'סדיק'**,

וזהו בצק שהתחיל להחמיץ ונעשו בו סדקים מחמת כן, **ישירף לפני הפסח, וְהָאוֹכֵלוּ**

בפסח במזיד **חֵיב פָּרִית**, לפי שזהו חמץ גמור שהזהירה עליו תורה. מבארת המשנה,

אֵיזֶהוּ 'שאור', זהו בצק שהתחילו להיות בו סדקים, אפילו קטנים ביותר, **פְּקָרָנִי**

חֲגָבִים - אחד לכאן ואחד לכאן. ואיזהו **'סדיק'**, זהו בצק שכבר יש בו סדקים רבים,

עד **שֶׁנִּתְעַרְבוּ סִדְקָיו זֶה בָּזֶה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה**, שסובר ש'קרני חגבים' זהו שאור.

משניות מסכת פסחים - פרק ג

וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים, זֶה וְזֶה - בין בצק שנסדק כקרני חגבים ובין בצק שהתערבו סדקיו זה בזה, זהו 'סידוק' וְהָאוֹכְלוֹ חַיֵּב כָּרֶת. ממשיכים חכמים ומבארים, וְאִי־זֶהוּ 'שְׂאוֹר', שאין חייבים עליו כרת, כָּל שֶׁהִכְסִיפוּ פָּנָיו של הבצק, כָּאֵדָם שֶׁעָמְדוּ שְׁעָרוֹתָיו מחמת פחד, שהדרך היא שמכסיפים [מחויירים] פניו, אך אין בו כלל סדקים, ובצק זה אין עליו חיוב כרת, אלא רק חייבים לשורפו. אך בצק שהתחיל להיסדק אפילו במעט, האוכלו חייב כרת.

משנה ו: המשנה מבארת כיצד מקיימים מצות ביעור חמץ בשנה שחל בה י"ד ניסן בשבת: **אֲרָבָעָה עָשָׂר בְּנִיסָן שֶׁחָל לַהֲיֹת בַּשַּׁבָּת**, ואסור לשרוף את החמץ בשבת, **מִבְּעָרִים אֶת הַכֹּל -** כל החמץ, בין חולין ובין תרומה, **מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת**, בי"ג בניסן, ומשאיר לעצמו רק כדי מזון שתי סעודות [אבל סעודה שלישית אסור לאכול חמץ, שהרי מחצות יום י"ד ניסן אסור לאכול חמץ], **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים**, מבערים את הכל בַּזְמָן, בי"ד בניסן, ואף שאסור לשרוף את החמץ בשבת, יכול לבערו על ידי שיתננו לבני אדם שיאכלו אותו, ואת התרומה יתן לכהנים. **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּר צְדוֹק אוֹמֵר**, יש חילוק בין תרומה לחולין, את הַתְּרוּמָה יבער מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת, כיון שרק הכהנים מותרים לאוכלה, ויש לחשוש שלא ימצא הרבה כהנים שיאכלו אותה, וישאר לו חמץ לאחר זמן הביעור, וְחֵלְלִין יבער בַּזְמָן, כיון שיוכל למצוא בני אדם רבים

משניות מסכת פסחים - פרק ג

שיאכלו את החמץ, ואף אם לא ימצא בני אדם יכול הוא להאכיל את החמץ לכלבים ולבערו בכך מן העולם.

משנה ז: המשנה מבארת את דין האדם שאינו נמצא בסמוך לחמצו בערב פסח, ואינו יכול לבערו, ומביאה בזה שלשה חילוקים: אדם ההולך בערב פסח לדבר מצוה, כגון ההולך לירושלים כדי לשחוט את פסחו, וכן ההולך בערב פסח כדי למול את בנו, וכן ההולך לאכול סעודת ארוסין [קידושין] בבית חמיו, שאף זו נחשבת כסעודת מצוה, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו, אם יכול להספיק לחזור לביתו ולבער את החמץ ולחזור למצותו, יחזור ויבער. ואם לאו, שאם יחזור כדי לבער את החמץ יפסיד את קיום המצוה, מבטלו לחמץ בלבד, ואינו צריך לחזור ולבער. אבל ההולך בערב פסח להציל יהודים מן הנכרים, ולהציל מן הנקר שעה על גדותיו ומסכן חיי יהודים, ומן הלסטים, ומן הדלקה, ומן המפלת, שבכל אלו יש פיקוח נפש, אפילו אם הוא יכול להספיק לחזור לביתו ולבער את החמץ ולחזור להצלה זו, לא יחזור, כיון שיש להחמיר אפילו בספק נפשות, אלא רק יבטל בלבד, שהרי מן התורה די בזה, ואינו חוזר כדי לבערו. וההולך לשבות שביתת הקשות, כלומר, לשבות ביום טוב אצל חברו, שאין בכך מצוה כלל, ונזכר שיש לו חמץ בביתו, יחזור מיד לביתו כדי לבער את החמץ, אפילו שמחמת כן לא יספיק ללכת לבית חברו, כיון שמדרבנן אין די בביטול החמץ, אלא חייב לבערו ממש.

משניות מסכת פסחים - פרק ג

משנה ח: אגב כך שהתבאר במשנה הקודמת מי צריך לחזור מהדרך כדי לבער את החמץ, מביאה משנתנו נידון דומה לגבי שריפת בשר קדשים שנפסל: **וְכֵן מִי שִׁיָּצָא מִירוּשָׁלַיִם, וְנִזְכַּר שֵׁשׁ בָּיְתוֹ בְּשַׁר קֹדֶשׁ** של קדשים קלים, והרי בשר קדשים שהוצא חוץ לחומות ירושלים נפסל, וחייב שריפה, הדין הוא כך: **אִם** כבר עָבַר את המקום ששמו 'צוֹפִים', שמשם ניתן לראות את בית המקדש, לא הטריחוהו לחזור, אלא **שׁוֹרְפוֹ בְּמִקְוֵמוֹ. וְאִם לֹא** - אם עדיין לא הגיע לאותו מקום, אלא הוא נמצא במקום קרוב יותר לירושלים, **חוֹזֵר לִירוּשָׁלַיִם וְשׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבֵּיָרָה** [מקום שיש בהר הבית ששם שורפים קדשים קלים שנפסלו] **מַעֲצִי הַמַּעֲרָכָה** המוכנים למזבח, וכפי עיקר הדין, שאמרו חכמים שיש לשרוף שם את בשר הקדשים היוצא. המשנה מבארת עתה מה שיעור החמץ או בשר הקדשים שמחמתו צריך האדם לחזור כדי לבערו כעיקר דינו: **וְעַד כַּמָּה יִהְיֶה שִׁיעוֹר הַחֻמֶּץ או בשר הקדש, שמחמתו הן חוֹזְרִין, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, זֶה וְזֶה** - חמץ ובשר קדש, שיעורם **בְּכַפִּיצָה**, שאם נזכר שיש לו חמץ בשיעור ביצה בביתו, צריך לחזור ולבערו [באופנים שהתבארו במשנה הקודמת], וכן אם יצא מירושלים וראה שיש עמו בשר קדש בשיעור ביצה, ועדיין לא עבר את הצופים, יחזור ויבערנו. והטעם לשיעור זה, כיון שמאכל נטמא רק אם יש בו שיעור כביצה, הרי שזהו שיעור חשוב לגבי מאכל, ובפחות ממנו אינו חוזר, אלא מבטל את החמץ בליבו, או שורף את בשר הקדש במקומו. **רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק וְאֹמֵר, זֶה וְזֶה שִׁיעוֹרם בְּכַזִּית**, כיון שאף זהו

משניות מסכת פסחים - פרק ג

שיעור חשוב לגבי איסור אכילה, שהוא בכזית. וְחֻכָּמִים אֹמְרִים, בְּשֵׁר קֹדֶשׁ שיעורו

בְּכִזִּית, ומשום חומרת קדשים, וְאִילוּ חֵמֶץ שיעורו בְּכִבְיָצָה.

